

„Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego oraz zespół katedralny”

Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego oraz zespół katedralny w Katowicach cechują wyjątkowe wartości historyczne. Zabytki są powiązane z ważnymi dla kraju wydarzeniami, jakimi był powrót w 1922 r. części historycznego Górnego Śląska do Polski i powstanie autonomicznego województwa śląskiego oraz niezależnej od niemieckich struktur kościelnych diecezji katowickiej (wcześniej obszar podlegał jurysdykcji biskupa wrocławskiego). Prestiżowe inwestycje architektoniczne, które miały odpowiadać aspiracjom władz państwowych i polskiego duchowieństwa, stały się szczególnym „świadectwem historii”, materialnym znakiem nowej sytuacji politycznej w regionie i silniejszej pozycji samych Katowic, rozwijających się dynamicznie jako stolica województwa. Archikatedra, której budowę od początku wspierały władze świeckie, niejako symbolizowała rolę, jaką na Górnym Śląsku odegrał Kościół Rzymskokatolicki, będąc przez lata nośnikiem polskich tradycji, kultury i języka.

Obie inwestycje wyróżnia monumentalność i unikatowość. Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego w momencie budowy był największym budynkiem administracyjnym w Polsce, a także pierwszym budynkiem o charakterze parlamentarnym w odrodzonym państwie polskim i jedynym łączącym funkcje siedziby parlamentu i władzy wykonawczej. Świątynia jest natomiast jedyną zaprojektowaną w międzywojennej Polsce katedrą.

Budowle zrealizowano wg projektów wyłonionych w ogólnopolskich konkursach architektonicznych, uchodzących za jedne z najważniejszych w międzywojennej Polsce, w których udział wzięli czołowi rodzimi architekci. Rozpisanie konkursu architektonicznego, a także rozpoczęcie budowy Gmachu Województwa i Sejmu Śląskiego oraz zespołu katedralnego miały miejsce w zbliżonym czasie. Gmach administracji państwowej zbudowano przed wojną, w latach 1924-1929 (proj. Kazimierz Wyczyński, Stefan Żeleński, Piotr Jurkiewicz i Ludwik Wojtyczko). W przypadku zespołu katedralnego, którego budowę rozpoczęto w 1927 r. (wg proj. konkursowego spółki Z. Gawlika, S. Bauma i E. Litwina, zmodyfikowanego przez Zygmunta Gawlika i Franciszka Mączyńskiego), przed wybuchem wojny zrealizowano jedynie część prac. Do 1939 r. wzniesiono gmach kurii, samą świątynię ukończono w 1955 r.

Patriotyczna wymowa obu założeń znalazła odzwierciedlenie w formach architektonicznych. Już w warunkach konkursowych postawiono wymóg aby unikać uchodzących w owym czasie za „pruskie” form gotyckich. Do realizacji wybrano natomiast projekty, w których zastosowano formy kojarzone z polskością. Szczególna symbolika cechuje Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego. Jego polskość podkreśla klasycyzująca architektura nawiązująca do monumentalizmu okresu Królestwa Polskiego oraz motywy ludowe przetworzone w duchu dwudziestolecia międzywojennego - utożsamiane wówczas ze stylem narodowym. Ponadto zastosowano rozwiązania inspirowane czasami „złotego wieku” w sztuce polskiej: reprezentacyjną klatkę schodową otoczoną krążankami oraz ryzality kojarzące się z zamkowymi basztami lub alkierzami pałacowymi. Archikatedra wzniesiona została w stylu zmodernizowanego klasycyzmu, a w jej wnętrzu dominują formy „kryształkowe”, utożsamiane z tzw. „szkołą krakowską”. Głównymi akcentami gmachu kurii są z kolei neobarokowe hełmy (formy barokowe kojarzone były wówczas na Górnym Śląsku z ważnym dla polskiej tożsamości narodowej Krakowem).

Opracowanie NID